

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i> (Marina Vazaca)	5
Capitolul I. Familia	7
Capitolul II. Studii și evadări	20
Capitolul III. Fascinația Moscovei	35
Capitolul IV. Un nou șef de clan	48
Capitolul V. Jurnalism și medicină	63
Capitolul VI. Primele succese, primele eșecuri	78
Capitolul VII. „Duc o viață plictisitoare”	107
Capitolul VIII. De la Sahalin la Paris	141
Capitolul IX. Moșier	170
Capitolul X. Melihovo	187
Capitolul XI. <i>Pescărușul</i>	216
Capitolul XII. Ialta	250
Capitolul XIII. „Te salut, ultimă pagină a vieții mele!”	289
Capitolul XIV. Dragoste prin corespondență	333
Capitolul XV. „Ce greu mi-a fost să scriu această piesă!”	374
Capitolul XVI. „ <i>Ich sterbe</i> ”	390
<i>Bibliografie</i>	417

HENRI TROYAT

CEHOV

Traducere de Marina Vazaca

POLIROM
2021

Capitolul XI

Pescărușul

Într-o seară friguroasă din ianuarie 1895, în timp ce familia Cehov, reunită la Melihovo, termina masa de seară, câinii au început să latre în curte. S-au auzit bătăi în ușă. Maria s-a dus să deschidă și, la lumina lămpii pe care o ținea în mână, a apărut poeta Tatiana Șcepkina-Kupernik, strălucitoare, iar în spatele ei, încovoiat, încurcat, Levitan. Se împliniseră mai mult de doi ani de când pictorul nu mai voia să-l vadă pe Cehov, căruia nu-i ierta că în *Zvăpăiata* îl înfățișase ca pe un cinic desfrânat. Dar stăruința Tatianeii Șcepkina-Kupernik sfârșise prin a-l convinge să uite cearta și să accepte să vină, pe jumătate supărat, pe jumătate fericit, la Melihovo. Foarte emoționat, Cehov i-a ieșit în întâmpinare și, după o clipă de tăcere, i-a întins mâna. Printr-o înțelegere tacită, au evitat orice aluzie la trecut. După spusele martorilor, în timpul conversației banale care a urmat, frumoșii ochi negri ai lui Levitan erau umezi, iar ai lui Cehov străluceau de o veselie tinerească. Când s-a înapoiat la Moscova, Levitan i-a scris prietenului său regăsit: „M-am întors la ceea ce îmi era drag, la ceea ce, de fapt, niciodată nu încetase să-mi fie drag”.

Cei doi bărbați s-au revăzut după câteva zile, la Moscova, în atelierul pictorului. Admirând ultimele tablouri ale lui Levitan, Cehov descoperea acum în ele ceva artificial. „Nu mai pictează tinerește, cu îndrăzneală”, îi scria el lui Suvorin. „Eu cred că l-au dat gata muierile. Creaturile acestea simpatice își oferă bărbaților dragostea lor și nu le cer în schimb decât

o nimica toată: tinerețea. Însă fără înflăcărare, fără entuziasm e greu să pictezi un peisaj. Și când ești ghiftuit, e imposibil să te înflăcărezi. Dacă aș fi pictor peisagist, aș duce o viață aproape de ascet...”¹

Visa o disciplină de ascet chiar pentru sine. „Dacă la mănăstiri s-ar primi oameni fără credință și dacă s-ar putea să fiu scutit de rugăciuni, m-aș face călugăr”², îi va spune el un an mai târziu lui Suvorin. Cum să împace viața cu scrisul? N-ar fi trebuit oare să sacrifice plăcerile pentru munca la masa de scris? Întrebarea îl chinuia pe Cehov încă de la debutul său în literatură. Tocmai terminase o nuvelă lungă, *Trei ani*, care evoca degradarea unei familii de comercianți sub influența vieții denaturate de la Moscova. Nemulțumit de povestire, dar incapabil de a o mai îmbunătăți sau dezvolta, a trimis-o așa cum era la revista *Russkaia miisl*. Cenzura s-a înverșunat împotriva textului, suprimând numeroase pasaje legate de religie. „Doar *Russkaia miisl* trimite în prealabil articolele la cenzură, ceea ce-ți taie orice chef de a mai scrie liber”, îi mărturisea Cehov lui Suvorin. „Scrii, și simți mereu că-ți stă un os în gât...”³

În ciuda „osului”, nu avea de gând să-și încetinească producția. Nu ducea lipsă de subiecte. Dar avea bolnavi pe care trebuia să-i viziteze acasă, în toate colțurile guberniei. În plus, acceptase să patroneze școala din satul vecin. Între timp fusese numit membru al curții cu juri, apoi președinte al aceleiași curți pe lângă tribunalul din Serpuhov, ceea ce presupunea obligații suplimentare. Debutanții îi trimiteau manuscrisele implorându-l să le citească, iar el nu avea

1. Scrisoare către A.S. Suvorin, 19 ianuarie 1895. [A.P. Cehov, *Opere XII. Scrisori*, op.cit., p. 362.]

2. Scrisoare către A.S. Suvorin, 1 decembrie 1895.

3. Scrisoare către A.S. Suvorin, 19 ianuarie 1895. [A.P. Cehov, *Opere XII. Scrisori*, op.cit., p. 362.]

curajul de a refuza să le dea sfaturi. În sfârșit, își pusese în gând să îmbogățească biblioteca orașului natal și trimitea la Taganrog pachete mari cu cărți obținute gratuit de la editori sau cumpărate pe banii lui.

Și pentru că Suvorin era îngrijorat văzându-l cum se risipește, îl sfătuia din nou să se însoare și să înceapă o viață așezată. Iar Cehov i-a răspuns clar: „Foarte bine, mă voi căsători, dacă așa vrei. Dar iată condițiile mele: totul trebuie să rămână ca înainte, adică ea să trăiască la Moscova și eu la țară, și s-o vizitez numai din când în când. Nu pot să suport acest gen de fericire care se perpetuează zi de zi, de la o dimineață la alta. Promit că voi fi un soț minunat, dar dă-mi o soție care, ca și luna, să nu se arate pe cerul meu în fiecare zi. De altfel, n-aș scrie mai bine dacă aș fi căsătorit”¹.

Și, câteva luni mai târziu, aceluiași Suvorin: „Mi-e teamă de o nevastă și de rutina vieții de familie care m-ar stânjeni și care, de fapt, n-ar fi compatibilă cu dezordinea mea. Poate ar fi mai bine decât să plutesc în derivă pe oceanul vieții, legănat în barca șubredă a desfrâului. Acum am terminat cu amantele”².

Deși susținea că nu-l mai interesau femeile, acestea nu conteneau să-l urmărească și să-i facă avansuri. Cea mai întreprinzătoare era, fără îndoială, Lidia Avilova. Deși el nu-i scrisese nici măcar o dată în tot cursul anului 1894, aceasta era convinsă că Cehov avea pentru ea o slăbiciune nemărturisită. Pe când se afla în trecere prin Petersburg, în februarie 1895, profitând de lipsa soțului ei, l-a invitat la o cină în doi.

Dar, în timp ce pândea febril apariția lui Cehov, pe neașteptate au sosit niște prieteni, care s-au înfruptat din gustările preparate de gazdă și i-au împuiat capul cu tot felul de nimicuri. Când a sosit în sfârșit și Cehov, intrușii l-au

1. Scrisoare către A.S. Suvorin, 23 martie 1895.

2. Scrisoare către A.S. Suvorin, 10 noiembrie 1895.

acaparată bombardându-l cu întrebări și comentarii. După ce a reușit să-i expedieze, Lidia Avilova, folosindu-se de tot farmecul ei, l-a luat cu asalt pe Cehov. În cartea ei de amintiri va pretinde, după o jumătate de secol, că Cehov îi făcuse atunci un fel de declarație retrospectivă. „Îți mai amintești de primele noastre întâlniri?”, i-ar fi spus el. „Știi că eram într-adevăr îndrăgostit de dumneata? Era ceva serios. Te iubeam. Mi se părea că nu voi putea iubi nici o altă femeie pe lume în același fel. Erăi frumoasă și înduioșătoare și era atâta prospețime, atâta farmec strălucitor în tinerețea dumitale!... Dar știam că nu ești asemenea celorlalte femei pe care le-am părăsit sau care m-au părăsit, că dragostea ce ți-o purtam trebuia să fie pură și sacră, să dureze toată viața. Mi-era teamă să te ating, nu voiam să te rănesc...”

Din nefericire, scrisoarea pe care Cehov i-a trimis-o Lidiei Avilova a doua zi după pasionata întrevvedere e scrisă pe un ton atât de prozaic, încât dezmente afirmațiile memorialistei: „Te înșeli dacă îți închipui că m-am plictisit îngrozitor la dumneata. Nu m-am plictisit, dar mă simțeam deprimat văzând pe chipul dumitale enervarea produsă de ceilalți invitați¹. Ziua următoare, o nouă scrisoare a lui Cehov către Lidia Avilova, și mai seacă. Îi înapoia manuscrisele povestirilor pe care ea i le încredințase, cu următoarea apreciere lipsită de indulgență: „În concluzie: dumneata ai talent, însă ți-ai pierdut entuziasmul. Sau, ca să mă exprim mai brutal, ai ajuns searbădă, ai trecut în rândul scriitorilor anoști. Limba pe care o folosești e pretențioasă, ca a bătrânilor”. Și semna: „Al dumitale sincer devotat, A. Cehov”². Scrisoarea era însoțită de un exemplar din ultima carte a lui Cehov, *Nuvele și schițe*, purtând următoarea dedicație seacă: „Pentru L.A. Avilova, din partea autorului”.

1. Scrisoare către L.A. Avilova, 14 februarie 1895.

2. Scrisoare către L.A. Avilova, 15 februarie 1895. [A.P. Cehov, *Opere XII. Scrisori*, op.cit., p. 363.]

În scurtă vreme, Cehov s-a întors la Moscova fără să încerce s-o revadă pe cea care pretindea că i-ar fi fost iubită în taină de ani și ani. Neștiind cum să interpreteze fuga, Lidia Avilova s-a hotărât să înceapă o urmărire poetică, comandând unui bijutier un breloc pentru scriitorul ei preferat. Bijuteria, în formă de carte, purta pe o parte inscripția *Nuvele și schițe de A.P. Cehov*, iar pe cealaltă: *Pagina 267, rândurile 6 și 7*. Era o trimitere la o frază din nuvela *Vecini*: „Dacă o să ai nevoie vreodată de viața mea, uite, ți-o dau bucuros!”. Lidia Avilova a trimis brelocul, prin fratele ei, la redacția revistei *Russkaia mîsl*, așteptând cu nerăbdare reacția destinatarului. Dar el nici măcar nu i-a răspuns pentru a-i confirma primirea cadoului. Vexată la culme, a pornit spre Moscova, de unde i-a scris lui Cehov la Melihovo, invitându-l să vină la ea. Dar și de astă dată mesajul ei s-a pierdut în gol. Ca să scape de ea, Cehov lăsase vorbă la redacție că era plecat la Taganrog.

Însă el se afla la Melihovo, unde, ascuns în casa lui de la țară, pândea semnele vestitoare ale primăverii. În sfârșit, după luni întregi de zăpadă, amorteală și singurătate, îi scria lui Suvorin: „Privighetorile cântă pe câmpii, mierlele fluieră în pădure. E plăcut și vesel”¹.

Ca de obicei, odată cu primele zile frumoase au început să curgă și musafirii. În curând, întreaga familie s-a regăsit în „ducatul” lui Anton. Mihail, care tocmai fusese mutat la Iaroslavl, promovase în grad în administrația municipală; Ivan se afirma ca pedagog în cercurile școlare din Moscova; Maria continua să predea la Institutul Raevski, urmând în același timp cursuri de medicină pentru a-și ajuta fratele la îngrijirea țăranilor. Cât despre Aleksei, acesta își consolidase poziția de ziarist la *Novoe vremea*, publica nuvele de succes sub pseudonimul Sedoi și îl înștiințase cu mândrie pe Anton

1. Scrisoare către A.S. Suvorin, 18 aprilie 1895.

că-și deschisese cont la bancă și că intenționa chiar să închirieze o casă de vacanță.

În vara aceea, Lika a venit în trei rânduri la Melihovo, fără să încerce însă să-l seducă pe Cehov. După mulți ani de libertinaj confuz, între ei exista acum o camaraderie sinceră. Cehov era fericit că ajunseseră să-și clarifice sentimentele. De asemenea, nu-i purta cătuși de puțin pică acelei „canalii” de Potapenko. Nu mai vedea în el pe netrebnicul seducător al Likăi, ci doar pe omul vesel, mereu serviabil, a cărui companie nu devenea niciodată plicticoasă. Celălalt prieten, Levitan, se săturase de „zvăpăiata” lui și trăia acum o dragoste tragică, cu o oarecare Anna Turceaninova, femeie destul de în vârstă, dar cu o avere considerabilă. În luna iulie 1895, doamna îi scrisese lui Cehov că pictorul, cu care locuia la moșia ei de la Gorka, se rănise încercând să-și pună capăt zilelor. După sinuciderea ratată, nefericitul căzuse într-o stare de prostrație din care, spunea ea, numai prezența lui Cehov l-ar fi putut salva. Dar doamna omitea să precizeze că Levitan recursese la un asemenea gest numai din pricină că nu mai putuse suporta scenele violente dintre mamă și fiică, amândouă pretendente la favorurile lui. Ascultând numai de glasul prieteniei, Cehov a plecat imediat spre Gorka, în provincia Novgorod. L-a găsit pe Levitan cadaveric, cu ochii vineți și capul bandajat. Glonțul nu făcuse decât să-i zgârie pielea capului. Timp de cinci zile, Cehov a încercat să-i ridice moralul acestui bărbat prins între două femei. Și fără îndoială că a reușit pentru că, întors la Melihovo, a primit un bilet de la Levitan: „Nu știu nici eu de ce, dar cele câteva zile pe care le-ai petrecut aici au fost pentru mine cele mai mângâietoare din toată vara”.

După ce și-a îndeplinit misiunea, Cehov s-ar fi putut odihni la țară. Dar nici nu trecuseră două săptămâni că se și pregătea pentru o nouă călătorie. De astă dată nu mai era